

A „Responsibility to Protect” és alkalmazásának kihívásai a nemzetközi jogban

Jelige: KBR 914

2014. április 12.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A koncepció szükségessége	4
2.1. Szomália.....	5
2.2. Ruanda.....	7
3. A védelmi felelősség elvének kialakulása.....	9
3.1. Kezdetek.....	9
3.2. Megtorpanás majd újabb lendület	10
4. A fogalmak elhatárolása.....	13
4.1. Humanitárius intervenció	13
4.2. A védelmi felelősség elhatárolása a humanitárius intervenciótól	15
5. A <i>Responsibility to Protect</i> koncepció felépítése.....	15
5.1. Boutros-Ghali és az ICISS	15
5.2. A pilléres szerkezet	16
5.3. A koncepció jogi alapjai.....	18
6. A koncepcióval kapcsolatos aktuális kihívások.....	20
6.1. Líbia	20
6.2. Szíria.....	26
6.3. A líbiai és szíriai események összehasonlítása	27
7. Összegzés	28
Irodalomjegyzék.....	30

1. Bevezetés

Dolgozatomnak mindenképp olyan témát kívántam választani, ami a nemzetközi jog egy érdekes szegmensét dolgozza fel és van valamiféle aktualitása. Választásom végül a védelmi felelősség elvére esett, ami véleményem szerint mindkét kritériumnak tökéletesen megfelel.

Dolgozatom első fejezetében a hagyományos válságkezelések problémáit mutatom be az 1990-es évek konfliktusainak tükrében. Ezt a somáliai és a ruandai válságok vizsgálatával és részletes elemzésével kívánom megtenni. A második fejezetben nagy hangsúlyt fektetek az elmélet kialakulására, bemutatom kialakulásának főbb pontjait és azokat a személyeket, akik a legtöbbet fáradoztak a koncepció kialakításán. A dolgozat harmadik fejezetében a két hasonló jelentéssel bíró fogalmat, a humanitárius intervenciót és a védelmi felelősséget határolom el egymástól. A negyedik fejezetben a koncepció felépítését és jogi hátterét elemzem. Legvégül a líbiai és szíriai válságkezelést vizsgálom és ezeken a válságokon keresztül vonok le következtetéseket. Módszertanilag dolgozatom kronológiailag tagolt és főként összehasonlító megközelítéseket tartalmaz. Dolgozatomban alapvetően azt a kérdést vizsgálom, hogy a védelmi felelősség elve mennyivel sikeresebb vagy sikeresebb-e egyáltalán a korábbi válságkezelési módszereknél.

A védelmi felelősség elve, angolul *responsibility to protect* (a továbbiakban: R2P) egy meglehetősen új és vitatott fogalom. A koncepció lényegében azt emeli ki, hogy bár az állami szuverenitás magától értetődő, mégis korlátai vannak, vagyis a szuverenitás nem abszolút, hanem relatívnak tekinthető. Ha az adott állam visszaél a szuverenitásával, a nemzetközi közösség a megfelelő szankciók alkalmazásával felléphet ellene. Az R2P pilléres szerkezete az ENSZ főtitkár 2009. évi jelentése után jött létre. Az első pillér az államok felelősségét vázolja, hogy tartózkodnak négy jogsértés elkövetésétől, úgymint népirtás, etnikai tisztogatás, emberiség elleni bűncselekmények és háborús bűncselekmények. A második pillér kimondja a nemzetközi közösség felelősségét, hogy segítsék az államokat az első pilléres kötelezettségekben. A harmadik pillér lehetőséget ad a nemzetközi közösségnek, hogy ha az adott állam nem teljesíti a védelmi kötelezettségét, akkor az adott helyzetnek megfelelő intézkedések alkalmazásával megvédje az állam lakosságát.

2. A koncepció szükségessége

1991 decemberében a nagy szuperhatalom, a Szovjetunió szétesett, így lényegében megszűnt a szembenállás a két katonai és politikai csoportosulás, a nyugati tömb országai és a keleti blokk országai között. Számos szakértő már a világbéke megvalósulásáról gondolkodott és volt, aki a történelem végéről írt.¹ Feltevéseik nem igazolódtak be, hiszen a világban a Szovjetunió megszűnése után is alakultak ki konfliktusok, csak a háborúk már kevésbé politikai érdekek mentén zajlottak, ehelyett előtérbe kerültek kulturális, törzsi és vallási különbségek.² Ezzel egy időben megváltozott a háborúk természete és intenzitása: sokkal gyakoribbakká váltak az államon belül kialakult konfliktusok, a kormányzat és irreguláris hadseregek, milíciák közötti összecsapások.³ A hadviselés technikai színvonala lecsökkent, ugyanis ezeket a háborúkat a rosszul felszerelt félkatonai alakulatok jórészt kézi- és könnyűfegyverekkel vívták. A kormányzat képtelen volt megvédeni a civil lakosságot a milíciák atrocitásaitól, vagy rosszabb esetben hasonlóan léptek fel, mint a milíciák. Ennek köszönhetően a civil lakosság sokkal kiszolgáltatottabbá vált a közelmúlt fegyveres konfliktusaiban: míg a második világháborúban az áldozatok 50%-a a civilek közül került ki, addig a legutóbbi polgárháborúkban ez a szám a 90%-ot is elérheti.⁴

Annak ellenére, hogy az 1940-es évek második felében számos nemzetközi jogi szerződés fogalmazta meg az alapvető emberi jogok tiszteletben tartását, mint például az 1945. évi ENSZ Alapokmány,⁵ az 1948. évi népiirtás tilalmáról és megelőzéséről szóló egyezmény⁶ és az 1949. évi genfi egyezmények,⁷ kötelezettségeiket az államok gyakran megszegték és a nemzetközi

¹Fukuyama, Francis (1994): A történelem vége és az utolsó ember, Európa Könyvkiadó, Budapest <https://archive.org/details/TheEndOfHistoryAndTheLastMan> letöltve: 2014. február 17. 14:58.

²Huntington, Samuel P. (1996): A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása, Európa Könyvkiadó, Budapest

Huntington, Samuel P.: The Clash of Civilizations? Foreign Affairs, 1993 <http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations> letöltve: 2014. február 17. 16:02.

³Duyvesteyn, Isabelle – Angstrom, Jan (szerk.): Rethinking the nature of war (2011) <http://guessoumiss.files.wordpress.com/2011/08/rethinking-the-nature-of-war.pdf> (1-28. old.) letöltve: 2014. február 17. 15:34.

⁴PeaceAware Factsheet: War is Increasingly about Civilian Dead. http://www.peaceaware.com/documents/factsheets/War_is_Civilian_Death.htm letöltve: 2014. február 18. 10:12.

⁵Charter of the United Nations <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186> letöltve: 2014. február 18. 10:21.

⁶1948. évi Genocídium egyezmény <http://www.preventgenocide.org/hu/egyezmény.htm> letöltve: 2014. február 18. 11:04.

⁷1949. évi genfi egyezmények

közösség részéről a felelősségre vonás pedig rendszerint elmaradt. Az 1990-es években számos nemzetközi válságkezelés kudarcba fulladt. Ennek egyik oka volt a már korábban említett változó feltételek, illetve – az R2P támogatói szerint – a másik oka a nem megfelelő humanitárius intervenciók vagy a nemzetközi közösség tétlensége volt. Szomália és Ruanda kapcsán (és természetesen még számos más konfliktus kapcsán, például Bosznia-Hercegovina, Haiti, Kelet-Timor) számos kritika érte a nemzetközi közösséget a sikertelen válságkezelés és a civil lakosság nagyarányú elhalálozása miatt. A következőkben e két válság kialakulásának okait, történeti háttérét és a nemzetközi közösség válságkezelésre tett kísérleteit tekintem át, hiszen ezek elengedhetetlen fontosságúak az R2P kialakulásának szempontjából.

2.1. Szomália

A szomáliai diktátor, Siad Barré diktatúrája 1991-ben megbukott, polgárháborúba taszítva az országot. A diktátor Nigériába menekült, a különböző klánok és törzsek egymás ellen fordultak.⁸

A Biztonsági Tanács 1992-ben elfogadta a 733. számú határozatot,⁹ ami általános és teljes fegyverembargót rendelt el Szomáliával szemben. Az ENSZ közbenjárására Ali Mahdi Muhammad ideiglenes elnök és Mohamed Farah Aidid, az egyik leghatalmasabb hadúr tűzszüneti megállapodást írtak alá,¹⁰ továbbá engedélyezték egy megfigyelő misszió telepítését.

A BT elfogadta a 751. számú határozatot,¹¹ ami a megfigyelő misszió küldését rendelte el, ezzel létrejött UNOSOM (United Nations Operation in Somalia). A határozat 500 fős békefenntartó kontingens küldését is engedélyezte, azonban ebbe Szomália csak vonakodva, a BT fenyegetésének hatására egyezett bele. A pakisztáni vezetésű kéksisakos kontingens feladata a tűzszünet megfigyelése és a humanitárius segítségnyújtás fegyveres biztosítása lett volna,

http://kum.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3_hu.pdf letöltve: 2014. február 22. 13:34.

⁸Civil-Military Fusion Centre: Clan Structure in Somalia (2011) https://www.cimicweb.org/Documents/CFC%20Anti-Piracy%20Thematic%20Papers/CFC_Anti-Piracy_Report_Clans%20in%20Somalia_Aug_2011.pdf letöltve: 2014. február 19. 14:32. Perlez, Jane: Barrier to Somali Unity: Clan Rivalry, The New York Times, 1992. augusztus 30.

<http://www.nytimes.com/1992/08/30/world/barrier-to-somali-unity-clan-rivalry.html> letöltve: 2014. február 20. 19:50.

⁹U.N. Doc. S/RES/733 (1992), preamble, para. 5.

¹⁰U.N. Doc. S/23693 (1992)

Lyman, Rick: Top Somali Warlords Agree To A Cease-fire US. And UN Officials Praised The Accord. But The Violence Continued, And Food Shipments Were Delayed, The Philadelphia Inquirer, 1992. December 12. http://articles.philly.com/1992-12-12/news/25995486_1_mogadishu-convoy-beli-dogle letöltve: 2014. február 20. 21:01.

¹¹U.N. Doc. S/RES/751 (1992)

azonban ez a harcoló felek együttműködése nélkül lehetetlenné vált. Ennek hatására a BT 1992 decemberében elfogadta a 794. számú határozatot, ami felhatalmazta a tagállamokat, hogy állítsák meg katonai erővel a szomáliai klánokat és fosztogatókat, akik szervezett erőszakos fellépéseikkel és garázdálkodásukkal megakadályozták a segélyek szétosztását a kritikus helyzetben lévő lakosság számára.¹² A határozat felhatalmazást adott nemzetközi erők telepítésére, de kiemelte, hogy ezt a bonyolult és egyedi szomáliai helyzet természete indokolja.¹³

Ezzel megkezdődött az amerikai vezetésű UNITAF (Unified Task Force) telepítése, ami végrehajtotta az Operation Restore Hope hadműveletet, ezzel véget vetett a polgárháborúnak Szomália déli részén. 1993 márciusában a BT újabb határozatot fogadott el. A 814. számú határozata létrehozta az UNOSOM II-t.¹⁴ Az új misszió megkapta az UNOSOM I. korábbi feladatait kibővítve és már nem is igazán lehetett a klasszikus értelemben vett békefenntartó missziónak tekinteni, mivel feladatainak teljesítése érdekében erőszakot is alkalmazhatott. Ez volt az ENSZ első békekikényszerítő akciója.¹⁵ Az UNOSOM II-t számos támadás érte Aidid fegyveresei részéről, aminek hatására az USA speciális egységei (Task Force Ranger) hajtóvadászatot indítottak Aidid ellen. Egy ilyen akció során az amerikai katonák 17 óra tűzharcba keveredtek Mogadishu belvárosában, mely során az USA 18 katonát veszített, 73-an megsebesültek, 1 katona pedig fogságba esett, továbbá Aidid fegyveresei két Black Hawks típusú amerikai helikoptert lőttek le. A szomáliai áldozatok száma 500 és 1000 fő közé tehető. Ennek a rosszul sikerült akciónak állít emléket Ridley Scott A sólyom végveszélyben című filmje. A sikertelen akció a médiában óriási publicitást kapott, sok kritika érte az ENSZ missziót. Az USA pár nappal később bejelentette, hogy 1994-ig az amerikai katonák elhagyják az országot, amire reagálva a BT a 897. számú határozatában humanitárius segítségnyújtásra és nemzeti újjáépítés elősegítésére módosította az UNOSOM II. feladatkörét és csökkentette a létszámát.¹⁶ Az ENSZ végül 1995-ben teljesen kivonult, sorsára hagyva ezzel a polgárháború sújtotta országot.

Szomáliában a mai napig nincs központi kormányzat, az ország egyes területeit a törzsi vezetők irányítják, míg más helyeken szélsőséges iszlamista felkelőcsoportok jutottak hatalomra,

¹²U.N. Doc. S/RES/794 (1992), preamble, para. 10.

¹³Uo.: preambulum, 10. paragrafus

¹⁴U.N. Doc. S/RES/814 (1993), para. 5-6.

¹⁵Sulyok Gábor (2004): A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata, Gondolat Kiadó, Budapest (203. old.)

¹⁶U.N. Doc. S/RES/897 (1994), para. 2-3.

mint például az al-Shabaab. Az ilyen „biztonsági fekete lyukak”,¹⁷ nemcsak a környező országok (Etiópia, Kenya, Dzsibuti) biztonságát és stabilitását fenyegetik, hanem az egész világét, hiszen az ilyen területek könnyen válhatnak például a terrorizmus és a drogcsempészet melegágyaivá. Talán Szomália esetén keresztül válik érthetővé, hogy a nagyhatalmak miért támogatnak harmadik világbeli diktatúrákat, autoriter rendszereket. Siad Barré rendszere kegyetlen és elnyomó volt, mint bármelyik másik diktatúra, ehhez nem férhet kétség, de ezzel az elnyomással kordában tudta tartani a klánok közti ellenségeskedést és fent tudott tartani egy központi kormányzatot több mint 20 éven keresztül, aminek hatalma kiterjedt Szomália egész területére. A nyugati országoknak az a fontos, hogy legyen egy rendszer, ami fenntartja a rendet. Az emberi jogokért olykor-olykor felszólalnak, például emberi jogi szervezeteken keresztül, de emellett gyakran pénzzel támogatják az elnyomó rendszereket. (Ahogy például az USA is tette Szomáliában).¹⁸ Ez megéri a nyugati országoknak, hiszen Szomália esetében és jelenleg Szíria esetében is jól látható, hogy ha nincs rendszer, akkor káosz van. A káosz pedig több pénzébe kerül a fejlett nyugati országoknak, hiszen egy esetleges beavatkozásnak óriási költségei vannak, nem is beszélve a biztonságpolitikai kockázatok megnövekedéséről.

2.2. Ruanda

A szomáliai válságkezelés friss és keserű tapasztalatainak hatása a nemzetközi közösség ruandai tétlenségére során tapasztalható.

1990-ben a tuszikból álló Ruandai Hazafias Népfrent (továbbiakban: FPR) fegyveres összetűzésbe került a kormányerőkkel. A háború három évig elhúzódott, végül 1993-ban az arushai békeszerződés tett pontot az összecsapások végére. A szerződést a hutu származású elnök, Juvénal Habyarimana és a tuszi származású Paul Kagame tábornok írták alá 1993. augusztus 5-én. A BT a 872. számú rendelet értelmében békefenntartó missziót küldött a helyszínre (United Nations Assistance Mission for Rwanda, UNAMIR).¹⁹ 1994 januárjában a misszió vezetője, Dallaire tábornok kódolt üzenetet juttatott el az ENSZ Főtitkárságára, melyben az állt, hogy a szélsőséges hutuk tuszik legyilkolását fontolgatják. A válaszlevélben felszólították Dallaire-t hogy ne tegyen semmit, mert az túlmutatna 872. számú rendeleten. 1994. április 6-án,

¹⁷Törő Csaba (2007): Humanitárius intervenció: dilemmák a nemzetközi jog és politika határvidékéről, Akadémiai Kiadó, Budapest (106. old.)

¹⁸Sáling Gergő: Ellenségeit hozta helyzetbe az USA Szomáliában, Origó, 2006. június 12.
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20060612ellensegeit.html> letöltve: 2014. február 18. 18:56.

¹⁹U.N. S/RES/872 (1993), para. 2-3.

Kigali közelében lelőtték a mérsékelt hutu elnök, Habyarimana repülőgépét. A körülmények a mai napig tisztázatlanok, de valószínűsíthető, hogy szélsőséges hutuk ölték meg az elnököt.²⁰

Ezután a szélsőséges hutuk saját sajtóorgániumukban, a Radio Mille Collinesben (RTLM) bejelentették, hogy az elnök haláláért a tuszik és az UNAMIR felelősek és a tuszik megölésére bíztatták a lakosságot.²¹ Ezután kezdődött meg a tuszik és a mérsékelt hutuk szisztematikus,

előre kitervelt lemészárolása. Másnap, április 7-én a szélsőséges hutuk megölték a mérsékelt hutu miniszterelnököt, Agathe Uwilingiyimanát és az őt védő tíz belga békefenntartót. Az erőszak hihetetlen méreteket öltött és gyorsan terjedt: április végére a hírek 200.000 tuszi haláláról szóltak. Válaszul a Kagame tábornok vezette FPR újabb offenzívát indított, ami miatt 250.000 hutu kényszerült lakhelye elhagyására. Az UNAMIR katonák elleni támadások miatt április 21-

én a BT 270 főre csökkentette a kontingens létszámát.²² Hosszú tárgyalások után végül májusban ezt a számot megemelték, kibővítették az UNAMIR mandátumát és fegyverembargót rendeltek el Ruandával szemben. Ennek ellenére a BT ebben a határozatban sem mondta ki, hogy a tuszik lemészárolása a népirtás kategóriájába tartozik.²³ Június 8-án a BT elfogadta a 925. számú határozatot, melyben megerősítette az előző határozatban kiterjesztett mandátumot és először használta a népirtás kifejezést.²⁴

Közben az FPR folytatta az előrenyomulást, ami további hutu menekülteket eredményezett. Kigaliban tuszi katonák gyilkoltak civileket. A válság láthatóan nem oldódott meg, sőt tovább mélyült, ennek ellenére az ENSZ késlekedett a beavatkozással. Ennek hatására Alain Juppé, francia külügyminiszter bejelentette, hogy Franciaország kész beavatkozni a polgárháború sújtotta országban. Nemzetközi szinten ez nem váltott ki túl nagy lelkesedést, mivel köztudott volt, hogy Franciaország hutubarát politikát folytat. Így nem meglepő, hogy a tuszik ellenezték a beavatkozást, hiszen attól féltek, hogy Franciaország a beavatkozás során túlzottan részrehajló lesz. A franciák azonban meggyőzték a BT-t és június 22-

én a BT elfogadta a 929. számú határozatot, ami engedélyezte a beavatkozást a franciáknak.²⁵

Másnap a francia csapatok megindították az Operation Turquoise hadműveletet, mely során

²⁰Souchard, Pierre-Antoine: Juvenal Habyarimana, former Rwanda president killed by military fire, not rebels, French investigation finds, Huffington Post, 2012. október 1.

http://www.huffingtonpost.com/2012/01/10/juvenal-habyarimana-rwanda_n_1197324.html letöltve: 2014. február 21. 21:54.

²¹“Cut down the tall trees” – egy, a rádió által küldött kódolt üzenet a tuszik kiirtására, utalva a tuszik testmagasságára, akik általában kicsit magasabbak voltak a hutuknál.

²²U.N. S/RES/912 (1994), para. 8.

²³U.N. S/RES/918 (1994)

²⁴U.N. S/RES/925 (1994), preamble, para. 2-5.

²⁵U.N. S/RES/929 (1994), para. 2-4.

bevonultak Ruanda nyugati részébe. Tevékenységük erre a régióra korlátozódott, de feladatukat részrehajlástól mentesen végezték. Biztosították a segélyek célba juttatását, lefegyverezték a félkatonai szervezeteket és származástól függetlenül felléptek a civil lakosság védelmében. Létrehoztak egy „biztonsági övezetet”, ahol számos FPR elől menekülő hutu talált menedéket. Július 19-én az FPR kihirdette a tűzszünetet és bejelentette egy nemzeti egységkormány megalakulását, amiben az elnök és a miniszterelnök is hutu származású volt. Augusztus 22-én a franciák kivonultak az országból.

A rövid, nagyjából 4 hónapig tartó erőszakhullám során a becslések szerint 800.000 ember halt meg. A szélsőséges hutuk előre kitervelt mészárlása során 500.000 tuszit és mérsékelt hutut gyilkoltak meg, míg FPR támadásai során 60.000 hutu veszítette életét. Nagyjából 2 millió ember menekült el Ruandából, akik jórészt Zairében (ma: Kongói Demokratikus Köztársaság), Tanzániában és Ugandában találtak menedéket. A történések figyelembevételével egyértelműen megállapítható, hogy az ENSZ válságkezelési programja ebben az esetben sem volt megfelelő és látványosan megbukott.

3. A védelmi felelősség elvének kialakulása

3.1. A kezdetek

A szuverenitás relatív voltára először Javier Perez de Cuellar ENSZ főtitkár tett halvány utalást egy beszédében, amit a bordeaux-i egyetemen tartott 1988-ban.²⁶ Az őt követő főtitkár, Boutros Boutros-Gali már több ízben utalt erre,²⁷ de a leghatározottabban Kofi Annan fogalmazta meg 1999-ben a Közgyűlés előtti beszédében.²⁸ Kialakult egyfajta új nézőpont, egy szemléletváltás az ENSZ munkájában: az államközpontú gondolkodástól való eltolódás az egyén felé, az egyén jogainak kihangsúlyozása. Ezzel egy időben az ENSZ sokkal operatívabbá vált: a szervezet vezetői a már korábban említett poszt-hidegháborús kihívásokra és a körülmények megváltozására egy gyorsabban reagáló, feladatait gyorsabban és jobban elvégző szervezettel és szervezeti átalakítással kívántak válaszolni. Ez a folyamat látható a millenniumi célok

²⁶Klintworth, Gary: The New World Order and the „Right to Intervene”, Policy Magazine, 1991 <http://test.cis.org.au/images/stories/policy-magazine/1991-summer/1991-7-4-gary-klintworth.pdf> letöltve: 2014. február 23. 17:02.

²⁷Bolt, Michael: The Changing Nature of Sovereignty, 2013. október 17. <http://www.e-ir.info/2013/10/17/the-changing-nature-of-sovereignty/> letöltve: 2014. február 23. 18:18. ²⁸U.N. Doc. GA/9596

meghatározásakor is,²⁹ illetve mikor az államok jogainak túlhangsúlyozása mellett megjelenik a joggal járó felelősségek kiemelése. Ezen folyamatok erősödésének hatására a Közgyűlés és a kanadai kormány együttműködésével jött létre az ICISS, vagyis az Intervenció és az Állami Szuverenitás Nemzetközi Bizottsága 2001-ben. Magát a védelmi felelősséget (*responsibility to protect*) is ekkor fogalmazták meg, ugyanis ez lett az ICISS 2001-ben elkészült jelentésének a címe, aminek legfőbb kidolgozói Gareth Evans és Mohamed Sahnoun voltak.³⁰ A jelentés fő témája a beavatkozás és a szuverenitás dilemmája. Az ICISS részletesen kidolgozta³¹ a korábbi főtitkárok által már feszegetett relatív szuverenitás elméletét, ami lényegében az állami szuverenitást bizonyos emberi jogok alá rendeli. Így az adott állam, ha súlyos és tömeges jogsértést követ el saját állampolgáraival szemben vagy képtelen állampolgárait megvédeni ilyen jogsértésekkel szemben, nem bújhat az abszolút szuverenitás elve mögé. Az ICISS dolgozta ki továbbá az egymással szorosan összefüggő hárompilléres struktúra előképét, amit az R2P felépítése című fejezetben elemzek részletesen.

3.2. Megtorpanás, majd újabb lendület

Utólag szemlélve, az ICISS jelentésének kiadását nagyon rosszul időzítették. A jelentést 2001 decemberében adták ki, körülbelül három hónappal a szeptember 11-i terrortámadások után. A World Trade Center ikertornyainak lerombolása ráébresztette az USA-t és a nemzetközi közösséget is a nemzetközi terrorizmus elleni harc fontosságára, ekkor fogalmazódott meg a Bush-doktrína is a preemptív hadviselésről.³² Így a hangsúly, az egyes államok által megsértett alapvető emberi jogokról és a relatív szuverenitásról 9/11 után fokozatosan áttevődött a terrorizmus elleni harcra. A nemzetközi közösséget jobban foglalkoztatta ekkor például a proliferáció és annak minél szigorúbb szabályozásokkal való korlátozása.³³ Tehát megállapítható, hogy a 2000-es évek történései nem kedveztek az R2P mint koncepció kialakulásának. Ez a trend

²⁹ Millenium Development Goals <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview.html>

letöltve: 2014. február 23. 19:07. ³⁰ Evans, Gareth and Sahnoun, Mohamed: The Responsibility to Protect, Foreign Affairs, 2002

<http://www.foreignaffairs.com/articles/58437/gareth-evans-and-mohamed-sahnoun/the-responsibility-to-protect> letöltve: 2014. február 23. 19:33

³¹ International Commission on Intervention and State Sovereignty: *The Responsibility to Protect*, Canada, 2001 <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report-1.pdf> letöltve: 2014. február 23. 20:29.

³² Jones, Steve: The Bush doctrine <http://usforeignpolicy.about.com/od/defense/a/The-Bush-Docctrine.htm> letöltve: 2014. február 23. 21:38.

³³ Barletta, Michael (szerk. 2002): After 9/11: Preventing Mass-Destruction Terrorism and Weapons Proliferation <http://cns.miis.edu/opapers/op8/op8.pdf> letöltve: 2014. február 23. 21:51.

tovább folytatódott az USA által indított invázióval Irak ellen 2003-ban, ami már komolyan megkérdőjelezte az R2P létjogosultságát.³⁴ Az elméletet folyamatos kritika övezi kialakulása óta és Irak kapcsán számos kritikus látta beigazolódni előzetes gyanúit az R2P-vel kapcsolatban, mint például az elmélet egyoldalúságát, ami a nagyhatalmaknak kedvez, de a fejlődő országok szuverenitását erodálja, ami igaz is lehet Irak esetében.

Azonban a kezdeti nehézségek után az R2P újra a figyelem középpontjába került: a dárfuri konfliktus borzalmai megmutatták, hogy a szuverenitással való visszaélés az államok részéről továbbra is egy létező probléma és orvoslása a nemzetközi közösség egészének a feladata. Az elméletet az akkori főtitkár, Kofi Annan karolta fel, az ő közbenjárásával állítottak fel egy külső szakértőkből álló bizottságot (High-level Panel on Threats, Challenges and Changes), ami jelentésében ajánlásokat fogalmazott meg a nemzetközi béke és biztonság erősítésével kapcsolatban.³⁵ A Közgyűlésnek tett jelentésében (In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All)³⁶ a főtitkár is hasonló célokat fogalmazott meg, mint korábban a bizottsági jelentés, továbbá felkérte az államokat, hogy karolják fel és álljanak az R2P ügye mellé. Lényegében ezzel a főtitkár megismertette és elfogadtatta az államokkal az R2P-t, amire az államok hivatalosan az ENSZ 2005. évi csúcstalálkozóján (2005 World Summit) tettek vállalást. Az Outcome Document 138-139. paragrafusában a nemzetközi közösség kijelentette és elfogadta, hogy az állam köteles megvédeni a lakosságát a népiirtástól, etnikai tisztogatástól, emberiség elleni bűncselekményektől és háborús bűncselekményektől (tehát védelmi felelőssége van).³⁷

Ez azért érdekes, mert eddig sem az ICISS tanulmánya, sem más jelentés nem fektette le pontosan, hogy mikor és milyen esetekben kell alkalmazni a koncepciót. Tehát az eddigi általános megfogalmazás helyett az államok négy konkrét esetre szűkítették le az R2P-t, továbbá egyértelművé tették, hogy minden esetet külön-külön kell kezelni (case-by-case). Például ekkor

³⁴Sykes, David: In the Post-9/11 Era Is „The Responsibility to Protect” Irrelevant?, 2009. augusztus 20. <http://www.e-ir.info/2009/08/20/in-the-post-911-era-is-%E2%80%9Cthe-responsibility-to-protect%E2%80%9D-irrelevant/> letöltve: 2014. február 23. 22:04.

³⁵Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change: A more secure world: Our shared responsibility (2004) http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf letöltve: 2014. február 23. 22:12.

³⁶U.N. Doc. A/59/2005

³⁷U.N. Doc. A/RES/60/1 (2005), World Summit Outcome, para. 138–139.

“Each individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitement, through appropriate and necessary means. We accept that responsibility and will act in accordance with it.”

kerültek ki a beavatkozási okok közül a környezeti és természeti katasztrófák, amiket még az ICISS jelentés tartalmazott 2001-ben. Logikailag ezek a katasztrófák úgy köthetők a fent említett négy bűncselekményhez, hogy egy árvíz vagy hurrikán nagymértékű pusztítása esetén is előfordulhat, hogy egy állam képtelen megvédeni lakosságát a pusztulástól, így a nemzetközi közösség kötelessége a humanitárius segítségnyújtás. Ezt az államok, elsősorban Oroszország és Kína végül elvetették, így nem került bele az Outcome Document-be. Ez később 2008-ban, Burma ügyében került a figyelem középpontjába megint, amikor a burmai vezetés vonakodott beengedni az országba humanitárius szervezeteket a Nargis ciklon pusztítása után, majd később akadályozta ezen szervezetek munkáját.³⁸ A francia külügyminiszter, Bernard Kouchner a nemzetközi közösség fellépését sürgette a burmai vezetéssel szemben, ami egy tudományos vitához vezetett az elmélet kidolgozói között, hogy Burma vajon az R2P hatáskörébe tartozik-e vagy sem. Azonban Kouchner R2P értelmezését az elmélet legtöbb kidolgozója helytelennek találta. Edward Luck, aki a főtítkári tanácsadója R2P kérdésekben, úgy nyilatkozott, hogy „az R2P és a burmai helyzet összekapcsolása az elmélet félreértelmezése”.³⁹ Kritikáját a legtöbb szakértő⁴⁰ osztotta.⁴¹

Összefoglalva, az Outcome Document egy nagyon fontos mérföldkő az R2P történetében, hiszen a tagállamok felelősséget vállaltak és pontosan meghatározták, hogy milyen esetekben. Visszatekintve azonban a későbbi eseményekre, felmerül a kérdés, hogy a tagállamok mennyire gondolták komolyan ezt a felelősségvállalást. Az Egyesült Nemzetek Bécsi Információs Szolgálatának (UNIS) igazgatója, Tisovszky János, egy előadásán beszélt a nagyhatalmak Outcome Document-tel kapcsolatos, valószínűsíthető szándékairól. Szerinte az Outcome Document kiadásakor az államokon nyomás volt, hogy valamit elfogadjanak, de bizonyos államok későbbi cselekedeteikben tetten érhető, hogy nem állnak ki az ügy mellett teljes mellszélességgel, sőt ahol tudják, hátráltatják az elmélet megvalósulását.⁴²

³⁸Mydans, Seth: Myanmar Faces Pressure to Allow Major Aid Effort, The New York Times, 2008. május 8. http://www.nytimes.com/2008/05/08/world/asia/08myanmar.html?_r=0 letöltve: 2014. február 23. 22:29.

³⁹Marcus, Jonathan: The World wrestles with Burma aid issue, BBC, 2008. május 9. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7392662.stm> letöltve: 2014. február 23. 22:33.

⁴⁰Bandow, Doug: Rangoon's Renaissance, CATO Institute, 2009. május 7.

<http://www.cato.org/publications/commentary/rangoons-renaissance> letöltve: 2014. február 23. 22:35.

⁴¹Eberhard, Michelle Rae (szerk.): The Crisis in Burma

<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-burma> letöltve: 2014. február 23. 22:41.

⁴²Magyar Külügyi Intézet: Polgári lakosság és fegyveres konfliktusok (Tisovszky János), 2013. november 4. http://www.hija.hu/doc/files/rendezvenyek/2013/2013-11-04/20131104_panel1.mp3 (17.30-18.40) letöltve: 2014. február 13. 12:45.

2009-ben az ENSZ új főtitkára, Ban Ki-moon készített egy jelentést *Implementing the Responsibility to Protect* címmel. Ezt követően a Közgyűlés a napirendi pontok közé vette a koncepció tárgyalását, a főtitkár pedig minden évben részletes jelentést készít a témáról.⁴³

4. A fogalmak elhatárolása

Az R2P-t gyakran azzal a kritikával illetik, hogy nem más, mint humanitárius intervenció új köntösben. Az elmélet kidolgozói már a kezdetektől nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a két fogalmat elhatárolják egymástól, ennek ellenére gyakran összemossák őket. Dolgozatomban a két fogalmat határolom el oly módon, hogy először röviden ismertetem a humanitárius intervenció fogalmát, majd bemutatom a két fogalom közti különbségeket.

4.1. Humanitárius intervenció

A humanitárius intervenciónak nincs egyetlen általánosan elfogadott definíciója, amit egy mondatban meg lehetne fogalmazni. Számos tulajdonság együttes megléte szükséges a beavatkozás humanitárius voltaához, amik a teljesség igénye nélkül a következők: **1.** A humanitárius intervenció végrehajtója egy vagy több állam, nemzetközi szervezet. **2.** A beavatkozó nem egyéni érdekek mentén, visszaélésmentesen jár el. **3.** A tárgya állam, a helyszíne a célállam területe. **4.** A beavatkozás kedvezményezettjei a célállam állampolgárai (amely különbözik a végrehajtótól). **5.** Alapjául szolgáló jogsértések: az első generációs emberi jogok súlyos, tömeges és szándékos megsértése; az emberiség garanciáinak súlyos és kiterjedt megsértése. **6.** A jogsértésekért a célállam aktív vagy passzív magatartása felelős. **7.** A célja korlátozott, a jogsértések megállítása és a továbbiak megelőzése. **8.** Csak ultima ratio jelleggel lehet az eszköze az erőszak. **9.** Lefolytatásában a nemzetközi humanitárius jogot kell figyelembe venni. Fontos az alkalmazott erőszak végcélhoz viszonyított arányossága, és az akció korlátozott

⁴³A/63/677 (2009) *Implementing the responsibility to protect: report of the Secretary-General*

A/64/864 (2010): *Early warning, assessment and the responsibility to protect: report of the Secretary-General*;
A/65/877–S/2011/393 (2011): *The role of regional and subregional arrangements in implementing the responsibility to protect: report of the Secretary-General*

A/66/874–S/2012/578 (2012) *Responsibility to protect: timely and decisive response: report of the Secretary-General*.

időtartama. **10.** A beavatkozás nem csorbíthatja a célállam népét megillető önrendelkezési jogot.⁴⁴

A humanitárius intervencióra a BT határozaton keresztül adhat felhatalmazást, ezáltal válik a cselekmény jogszerűvé. 1999-ig a jogszerűség is megtalálható volt a fenti fogalmi elemek között, azonban 1999 után számos külföldi és hazai szakértő úgy vélte, hogy ez a fogalmi elem felülvizsgálatra szorul. Véleményük szerint erre az 1999-es koszovói események miatt volt szükség. Mivel Oroszország vétője miatt a BT képtelen volt döntést hozni Koszovó ügyében, ezért a NATO lényegében a BT felhatalmazása nélkül (tehát jogszerűtlenül) indította meg légicsapásainak sorozatait Szerbia ellen, amire az ENSZ csak utólag adott felhatalmazást. Az akciót ennek ellenére a mai napig humanitárius intervencióként tartja számon az egész világ. Koszovó példáján keresztül jól látható, hogy a nemzetközi közösség jogszerű és jogszerűtlen akciókat is ugyanazzal a megnevezéssel illet, vagyis ha szigorúan vesszük, akkor a jogszerűség nem tartozik a fogalmi elemek közé. A Koszovó után kialakult tudományos vita is elsősorban a jogszerűség kérdésére korlátozódott. Számos szerző fogalmazta meg, hogy a BT felhatalmazás nélküli akcióknak milyen kritériumokat kell teljesíteniük.⁴⁵

A humanitárius intervenció jogi alapjait az igazságos háború fogalmáig és a háborúhoz való jogig (*ius ad bello*) lehet visszavezetni, azonban nem kívánom bemutatni a fogalom fejlődéstörténetét, csupán a jelenlegi nemzetközi jogrendszerben próbálom elhelyezni. A humanitárius intervenció jogi alapjai az ENSZ Alapokmányból vezethetők le: a 2. cikk,⁴⁶ ami kimondja többek között az erőszak tilalmát, illetve a 24. cikk,⁴⁷ ami a Biztonsági Tanácsot teszi meg a nemzetközi béke és biztonság fő felelőssévé. Ennek értelmében humanitárius intervenciót a BT engedélyezhet (ajánlást tehet vagy határozatot hozhat), ha a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető probléma merül fel.

4.2. A védelmi felelősség elhatárolása a humanitárius intervenciótól

⁴⁴Sulyok Gábor (2004): A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata, Gondolat Kiadó, Budapest (72. old.)

⁴⁵Cassese, Antonio: *Ex iniuria ius oritur: Are We Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?*, Eur. J. Int'l L., Vol. 10. No. 1. (1999) (27. old.)
Charney, Jonathan: *Anticipatory Humanitarian Intervention in Kosovo*, Am. J. Int'l L., Vol. 93. No. 4. (1999) (838-839. old.)

⁴⁶Charter of the United Nations: Chapter I: Purposes and Principles, Article 2. (4)

“All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations.”

⁴⁷Charter of the United Nations: Chapter V: The Security Council, Article 24.

A két fogalom összehasonlítása során megállapítható, hogy a humanitárius intervenció egy sokkal régebbi és jobban beágyazott fogalom a nemzetközi jog rendszerében. Jobban beágyazott, hiszen mint említettem gyökerei egészen az ókorig, a háborúhoz való jog fogalmáig nyúlnak vissza. Ennek ellenére nem lehet figyelmen kívül hagyni a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának (továbbiakban: ICRC) álláspontját, ami egészen mást ért a humanitárius címszó alatt. Az ICRC kísérletet tett és szorgalmazta a humanitárius intervenció mint fogalom megváltoztatását, ami később nagyban segítette, hogy a védelmi felelősség fogalma elterjedjen.⁴⁸

Az R2P ezzel szemben egy teljesen új koncepció, ami a korábban már taglalt sikertelen humanitárius intervenciók (Szomália, Ruanda, Bosznia-Hercegovina) miatt jöhetett létre és egyértelmű célja a humanitárius intervenció háttérbe szorítása. Az R2P fogalmi elemei sokkal tágabbak és részleges átfedés van az R2P harmadik pillére és a humanitárius intervenció között. Ennek ellenére nem lehet kijelenteni, hogy a humanitárius intervenció az R2P részévé vált volna. A humanitárius intervenció nem egy jogcím, csak bizonyos katonai akciókat illetnek ezzel a címkével, míg az R2P egy jelenleg is formálódó válságkezelési koncepció,⁴⁹ ami négy bűncselekményre koncentrál. Ezt azért fontos megemlíteni, mert amíg a humanitárius intervenció általánosságban fogalmaz, addig az R2P esetében az államok pontosan meghatározzák, hogy milyen bűncselekmények megvalósulása esetén avatkozhatnak be, vagyis leszűkítették a jogsértési kört.

5. A *responsibility to protect* koncepció felépítése

5.1. Boutros-Ghali és az ICISS

Ahogy azt már korábban említettem, az R2P pilléres szerkezetének kialakítását az ICISS-hez lehet kötni. Ugyan az ICISS jelentés⁵⁰ konkrétan nem említ pilléreket, de olyan kifejezéseket használ az alcímei között,⁵¹ amik erre utalnak. Ezek a kifejezések (*responsibility to prevent*, *responsibility to react*, *responsibility to rebuild*) már korábban, Boutros-Ghali főtitkári

⁴⁸Ryniker, Anne: The ICRC's position on „humanitarian intervention”, IRRC Vol. 83. No. 842 (2001) http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/527-532_ryniker-ang.pdf letöltve: 2014. március 18. 10:51.

⁴⁹Magyar Külügyi Intézet: Polgári lakosság és fegyveres konfliktusok (Sulyok Gábor), 2013. november 4. http://www.hiia.hu/doc/files/rendezvenyek/2013/2013-11-04/20131104_panel2.mp3 letöltve: 2014. február 13. 12:45.

⁵⁰International Commission on Intervention and State Sovereignty: *The Responsibility to Protect*, Canada, 2001. <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> letöltve: 2014. február 15. 17:41.

⁵¹Uo.: 3-5. pontok

jelentésében (An agenda for peace)⁵² is tetten érhetők. Az egyiptomi főtitkár a Biztonsági Tanács felkérésére kidolgozott jelentésében használja a béketeremtés, békefenntartás, békeépítés és békekikényszerítés fogalmait, amik véleményem szerint lényegében megfelelnek az ICISS által kidolgozott kifejezéseknek. AZ ICISS egy ponton azonban mégis eltér korábbi főtitkári jelentéstől és minden más tanulmánytól: sokkal nagyobb hangsúlyt fektet a megelőzésre (responsibility to prevent), és ennek sikeres megvalósítása érdekében sokkal több feladatot és felelősséget ró a nemzetközi közösségre.

5.2. A pilléres szerkezet

A pilléres szerkezet részletes kidolgozása a főtitkári jelentéseknek köszönhető, ekkor alakult ki a 3 pillér.

1. Elsődlegesen az állam felelőssége a lakosság megvédése a népiirtástól, etnikai tisztogatástól, emberiesség elleni bűncselekményektől és háborús bűncselekményektől.
2. A nemzetközi közösség köteles bátorítani és segíteni az államokat annak érdekében, hogy teljesíteni tudják a védelmi felelősségüket/kötelezettségüket.
3. Amennyiben egy állam nem teljesíti a védelmi köteletségét, úgy a nemzetközi közösség felelőssége a lakosság megvédése az 1. pontban említett bűncselekményektől. A nemzetközi közösség bármilyen megfelelő eszközt alkalmazhat ehhez, és fel kell készülnie arra, hogy kollektíven cselekedjen ennek érdekében.⁵³

Emellett a főtitkári jelentések tartalmazzák, hogy az egyes pillérek pontosan mit jelentenek és a gyakorlatban hogyan kell őket végrehajtani. Az első pillér az állam felelősségét hangsúlyozza: a felelősen szuverén állam legfontosabb ismérve az emberi jogok tiszteletben tartása, tehát az első pillér kedvezményezettjei az államok lakosságai (így fogalmaz az eredeti szöveg). Ez nem csak azt jelenti, hogy az államok passzív magatartással tartózkodnak az emberi jogok megsértésétől: fontos, hogy minél több emberi jogi és humanitárius jogi egyezményben aktívan részességet vállaljanak, így segítve elő az emberi jogok univerzális elismertségét. Fontos továbbá, hogy

⁵²Boutros-Ghali: An agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking, peacekeeping (823. old.) _ http://www.un.org/en/sc/repertoire/89-92/Chapter%208/GENERAL%20ISSUES/Item%2029_Agenda%20for%20peace_.pdf letöltés: 2014. február 24. 19:23.

⁵³Pro Futuro 2013/1: Szalai Anikó: A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt? http://profuturo.lib.unideb.hu/index.php?oldal=archivum&folyoirat_szam=4 letöltve: 2014. február 24. 23:56.

ezeket a jogokat megfelelően átültessék belső jogrendszerükbe és alkalmazzák. Ennek értelmében az államoknak segíteniük kell az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának munkáját és a 2006-tól az Emberi Jogok Bizottságát felváltó Emberi Jogi Tanács munkáját, segíteniük kell az egyéni büntetőjogi felelősségre vonást, vagyis részességet kell vállalniuk a Nemzetközi Büntetőbíróságot (ICC) létrehozó Római Statútumban is. Az oktatás és képzés területén fontos az emberi és humanitárius jogok bemutatása és terjesztése a fiatalok körében. Az államok kötelesek a fent említett bűncselekmények elkövetését megakadályozni és az elkövetőket felelősségre vonni.⁵⁴

A második pillér véleményem szerint a legfontosabb, hiszen itt fogalmazódik meg a megelőzés fontossága, a prevenció. Ebbe beletartozik a nemzetközi segítség, képességépítés, oktatás, képzés-kutatás, különböző jogi szttenderdek elterjesztése, megelőző diplomácia és békefenntartó missziók küldése, melynek közvetlen kedvezményezettjei maguk az államok. Természetesen közvetve ennek a pillérnek is az állampolgárok a kedvezményezettjei. Ami még fontos a második pillérrel kapcsolatban, hogy konszenzusra épül, vagyis feltételezi a támogatott állam beleegyezését és hozzájárulását.⁵⁵ Az R2P talán itt képes újat mutatni: kimondja azt, ami eddig sehol se volt kimondva, hogy a nemzetközi közösségnek kötelessége az államok segítése, hogy az első pilléren lévő feladataikat maradéktalanul végre tudják hajtani. Azonban, ahogy a Burma kapcsán kialakult vita rámutatott, az államok nem kötelesek ezt a segítséget elfogadni.

A harmadik pillér kiemeli, hogy a nemzetközi kollektív cselekvésre a Biztonsági Tanács útján, eseti alapon, a regionális szervek együttműködésével történhet bármiféle megfelelő eszköz alkalmazása, ami a diplomáciai vitarendezési eszközöktől kezdve a gazdasági szankciókon át a katonai beavatkozásig terjedhet. A beavatkozás kedvezményezettje szintén a lakosság, célpontja egy állam, ami nem teljesíti a védelmi felelősséget. Kollektív intézkedés csak akkor foganatosítható, ha békés eszközök elégtelenek, a nemzetközi közösségtől pedig elvárható az időszerű és határozott válasz.⁵⁶

A három pillér egymással összefügg, nem lehet közéjük éles határokat húzni, és ahogy azt a főtitkári jelentés kiemeli, a pilléreket nem kell sorrendben alkalmazni, ez mindig az adott eset természetétől függ.

⁵⁴A/63/677 (2009) Implementing the responsibility to protect: report of the Secretary-General, 16–17., 19., 21., 25., 27. pontok.

⁵⁵Uo.: 33., 41., 42., 43. pontok

⁵⁶Uo.: 49–59., 62., 64. pontok

5.3. A koncepció jogi alapjai

Sajnos a főtitkári és az előzetes szakértői jelentések is elég felületesek a koncepció jogi alapjaival kapcsolatban, nem fektetik le és hangsúlyozzák ki azokat megfelelően. Ez azért óriási probléma, mert azt az érzetet kelti, hogy koncepciónak nincs jogi háttere, pusztán csak politikai kinyilatkoztatásokra épül. Ez közel sincs így, az R2P-nek megvannak a jogi alapjai, azonban mégis jogosan tehető fel a kérdés, hogy a jogi háttér létének ellenére miért fordul elő, hogy beavatkozások sok esetben politikai és nagyhatalmi érdekek mentén történnek. Lehet-e egyáltalán egy ilyen akció politikai érdekektől mentes? Miért lehetett beavatkozni Líbiában és miért nem lehet Szíriában? Ezeket a kérdéseket dolgozatomban egy későbbi fejezetemben vizsgálom részletesen.

A koncepció jogi alapjait pillérenként külön-külön fogom megvizsgálni. Az első pillér tehát az állam kötelezettségeit határozza meg, vagyis a jogsértés megelőzését, ha jogsértés már létrejött, akkor annak megállítását és az elkövetők felelősségre vonását. Az államok számára számos nemzetközi szerződés előír ilyen fajta kötelezettségeket, amik így az R2P első pillérének jogi alapjai. Egy ilyen nemzetközi szerződés a népirtás tilalmáról szóló 1948. évi egyezmény. A szerződés már a teljes címében (törvényerejű rendelet a népirtás büntetésének megelőzése és megbüntetése tárgyában) is utal a megelőzés kötelezettségére, amit a szerződés első cikke is kiemel, miszerint az államok kötelezik magukat arra, hogy „ellene megelőző rendszabályokat foganatosítsanak, elkövetését pedig megbüntetik”.⁵⁷ Ez alapján egyértelműen megállapítható, hogy az államoknak nem csak tartózkodniuk kell az ilyen magatartástól, hanem a megfelelő módon fel is kell lépniük ellene. Szerződés azonban nem fogalmaz egyértelműen azzal kapcsolatban, hogy mit ért megelőzés alatt. A szerződés 8. cikke kimondja, hogy az államok az ENSZ illetékes szerveihez fordulhatnak annak érdekében, hogy azok az ENSZ Alapokmányának megfelelően olyan rendszabályokat foganatosítsanak, amelyekkel megelőzhetik vagy megszüntethetik a bűncselekményeket. De ez nem jelent semmi újdonságot, hiszen az ENSZ Alapokmány alapján az államok eddig is fordulhattak a BT-hez nemzetközi békét és biztonságot fenyegető kérdésekben. Az R2P első pillérének kötelezettségei levezethetők továbbá az 1949. évi genfi egyezményekből, amik fegyveres összetűzések esetén védik a civil lakosságot,⁵⁸ illetve az

⁵⁷1948. évi Genocídium egyezmény, 1. cikk

⁵⁸1949. évi genfi egyezmények, 3. cikk

1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányából, ami felsorolja azokat az alapvető emberi jogokat, amiket semmilyen körülmények között nem lehet korlátozni.⁵⁹

A második pillér az államok közti együttműködésről és egymás segítéséről szól, ami szintén levezethető jó pár nemzetközi egyezményből. A korábban már említett 1948. évi népirtás tilalmáról szóló egyezmény preambuluma úgy fogalmaz, hogy „a népirtás a nemzetközi jogba ütköző és az Egyesült Nemzetek Szervezete szellemének és céljainak ellentmondó bűncselekmény és [...] azt a civilizált világ elítéli; [...] az emberiségnek ettől a gyűlöletes csapástól való megmentésére nemzetközi együttműködés szükséges”.⁶⁰ Az ENSZ Alapokmány preambuluma szintén utal az együttműködésre: „megmentjük a jövő nemzedékét a háború borzalmaitól [...], hitet teszünk az alapvető emberi jogok [...] mellett”.⁶¹ Továbbá az ENSZ Alapokmány 1. cikke is: „Az Egyesült Nemzetek célja, hogy [...] a] baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket foganatosítson; [...] és] nemzetközi együttműködést létesítsen.”⁶²

A harmadik pillér jogi alapjai levezethetők az ENSZ Alapokmányból, a humanitárius intervencióból és *jus cogens* normasértésért való felelősségből. Ezek közül a humanitárius intervenciót már egy korábbi fejezetben részletesen tárgyaltam, így az nem kerül kifejtésre ebben a fejezetben.

Az ENSZ Alapokmány számos fejezete utal arra, hogy a nemzetközi közösség a nemzetközi béke és biztonság védelmének érdekében számos eszköz bevetésére jogosult, még akár katonailag be is avatkozhat, bár erre korlátozott lehetősége van és BT felhatalmazás szükséges hozzá.⁶³ Amint azt a korábbi példák mutatják, egy államon belüli konfliktus is alááshatja a nemzetközi békét és biztonságot, elég csak a nagyszámú menekültáradatra gondolni, ami komolyan veszélyeztetheti a környező országok stabilitását.

⁵⁹ 1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 4. cikk

⁶⁰ Secretariat Draft – First Draft of the Genocide Convention, Prepared by the UN Secretariat, May, 1947, UN Doc. E/447. Art. II. [Punishable offences].

<http://www.preventgenocide.org/law/convention/text.htm#preamble> letöltve: 2014. február 25.

23:11. ⁶¹ Charter of the United Nations, preamble

Pro Futuro 2013/1: Szalai Anikó: A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt?

⁶² Charter of the United Nations, Chapter I: Purposes and Principles

Pro Futuro 2013/1: Szalai Anikó: A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt?

⁶³ Charter of the United Nations, Chapter VI: Pacific Settlement of Disputes

Charter of the United Nations, Chapter VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression

Charter of the United Nations, Chapter VIII: Regional arrangements

Az R2P által megnevezett bűncselekmények (népirtás, etnikai tisztogatás, emberiesség elleni bűncselekmény, háborús bűncselekmény) közül a legtöbb tilalma kógens vagy imperatív norma.

A kógens norma olyan kényszerítő jellegű jogszabály, amelytől nem lehet eltérni. Jus cogens-nek tekinthető például a népirtás tilalma, a kínzás tilalma és a rabszolga kereskedelem tilalma. A Nemzetközi Jogi Bizottság ide sorolja még a nemzetközi bűncselekményeket is, vagyis az emberiesség elleni bűncselekményeket és a háborús bűncselekményeket.⁶⁴ A *jus cogenst* sértő állam felelősségére bármely állam jogosult hivatkozni, mivel a megszegett kötelezettség a nemzetközi közösség egészével áll szemben.⁶⁵

6. A koncepcióval kapcsolatos aktuális kihívások

Az előző fejezetekben részletesen bemutattam, hogy az R2P-re mint koncepcióra miért van szükség, hogy hogyan alakult ki, hogy milyen a felépítése és hogy milyen szerződéseket, egyezményeket lehet a koncepció jogi alapjának nevezni. A jelenlegi fejezetben azt szeretném megvizsgálni, hogy a koncepció a gyakorlatban hogyan működik, sikerült-e a kiküszöbölnie a humanitárius intervenció hiányosságait. Az R2P gyakorlati alkalmazását Líbia és Szíria vonatkozásában elemzem részletesen. E két országon keresztül vizsgálom, hogy az R2P mennyiben sikeresebb vagy sikertelenebb, mint a humanitárius intervenció. Ennek során bemutatom a két konfliktus eseménytörténetét, illetve a nemzetközi közösség reakcióját és válságkezelését, összehasonlítom a két konfliktus természetét és levonom a megfelelő következtetéseket.

6.1. Líbia

A 2011 elején kitörő Arab Tavasz rövid idő alatt teljesen felforgatta a legtöbb iszlám országot. A tüntetéssorozat Tunéziában a jázminos forradalommal vette kezdetét,⁶⁶ ahol 23 évnyi kormányzás után Ben Ali elnök lemondott. Azonban a tüntetéseknek nem szabtak gátat az országhatárok és az elégedetlenség rövid idő alatt áterjedt a többi szomszédos országra is, majd

⁶⁴Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries, Yearbook of the International Law Commission, 1966, vol. II. 248; Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries, Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part Two, 33, 85, 110–113.

⁶⁵Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries, Yearbook of the International Law Commission, 2001, 48. cikk

⁶⁶Eltahawy, Mona: Tunisia's Jasmine Revolution, The Washington Post, 2011. január 15.
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/14/AR2011011405084.html> letöltve: 2014. február 26. 18:55.

később elterjedt az egész arab világban. A tüntetők elsősorban a romló életkörülmények, az alapvető emberi jogaik korlátozása és az állami korrupcióval létrejövő óriási vagyoni különbségek miatt vonultak ki az utcákra. Sorra dőltek be a demokratikusnak semmiképp sem nevezhető, inkább puha diktatúrát megvalósító rendszerek: megbukott Hoszni Mubarak rendszere Egyiptomban, Száleh elnök rendszere Jemenben, de szinte minden arab országban, még a legkeményebb diktatúrákkal szemben is voltak megmozdulások, tüntetések. A tüntetések hamar áttértek a Tunéziával szomszédos Líbiára, ahol Moammer Kadhafi 1969-től fennálló rendszere az egyik legkeményebb, legelnyomóbb diktatúra volt Észak-Afrikában.

Líbiában a klánok száma 140 körülire tehető.⁶⁷ Természetesen a legnagyobb és legbefolyásosabb klán a diktátoré. A Kadhafi elleni lázadás akkor vált a diktátor számára végzetessé, mikor a későbbiekben a többi nagy klán (Warfallák, Zawiyák) is elpártolt Kadhafitól,⁶⁸ illetve saját klánján belül is lecsökkent a lojalitás az irányába. Nem véletlen, hogy Bengáziban kezdődtek meg a tüntetések február 15-én, hiszen ezek a területek voltak a legkevésbé lojálisak Kadhafi felé és csak tovább bonyolította a helyzetet, hogy itt található az ország olajtartalékainak nagyobb hányada.

A hadsereg a lázadók kezdeti sikereire gyorsan reagált és viaszorította őket Bengázi környékére. Félt volt, hogy győzelme esetén Kadhafi példát statuál, és megtorló akciókat hajt végre a lázadók között. Erre utal február 22-i nyilatkozata, melyben a lázadókat „kiirtandó csótányoknak” nevezte és felszólította híveit, hogy tapossák el őket.⁶⁹ Ezután Katar kezdeményezésére Líbiát kizárták az Arab Ligából és Navanethem Pillay, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa felszólította a líbiai vezetést, hogy tartózkodjon az erőszaktól és az Emberi Jogi Tanács is jelentést készített az ügyről.⁷⁰ A BT február 26-án adta ki 1970. számú határozatot az ügygel kapcsolatban, melyben felhívta a líbiai hatóságok figyelmét, hogy védjék meg állampolgáraikat, szüntessék be az erőszak alkalmazását, engedjék be a humanitárius segélyeket továbbá felszólították a líbiai kormányt, hogy tartsa be a nemzetközi jogból és nemzetközi humanitárius jogból fakadó kötelezettségeit, biztosítsa az alapvető emberi jogokat. A határozat

⁶⁷ Hatitah, Abdulsattar és Al-Awsat, Asharq: Libyan Tribal Map: Network of loyalties that will determine Gaddafi's fate, CETRI, 2011. február 24.

<http://www.cetri.be/spip.php?article2102&lang=fr> letöltve: 2014. február 26. 19:17.

⁶⁸ How do Libya's Tribes Impact the Country?, NPR, 2011. február 25.

<http://www.npr.org/2011/02/25/134065787/How-Do-Libya-Tribes-Impact-The-Country> letöltve: 2014. február 26. 19:32.

⁶⁹ Libya protests: Defiant Gaddafi refuses to quit, BBC, 2011. február 22.

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12544624> letöltve: 2014. február 26.

19:47. ⁷⁰ A/HRC/S-15/2 (2011)

kikényszerítésére fegyverembargót vezettek be, továbbá tilos volt ezután líbiai repülőgépeknek berepülni más országokba, és befagyasztották az ország külföldi bankszámláit és 16 személynek tiltották be a beutazást más országokba.⁷¹ Az ügyet az ICC is vizsgálta.⁷² Március 17-én Kadhafi erői elérték Bengázi határát és megkezdték a lázadó állások lövését. Előtte való nap Barack Obama amerikai elnök és Ban Ki-moon ENSZ főtitkár is határozottan felszólították a kormánycsapatokat és Kadhafit, hogy azonnal rendeljenek el tűzszünetet és kilátásba helyeztek egy Líbia feletti légtérzárát a civil lakosság védelme érdekében. Mivel másnap Kadhafi erői megkezdték Bengázi ostromát, ezért a BT 10 igen és 5 tartózkodás (Oroszország, Kína, Brazília, India, Németország) mellett újabb határozatot fogadott el. A BT 1973. számú határozata, megerősíti a korábbi határozat rendelkezéseit és kibővíti azokat. Az új határozat az Átmeneti Nemzeti Tanácsot (NTC, amit a bengázi felkelők hoztak létre) tekinti Líbia hivatalos képviselőjének, repüléstilalmi övezetet (no fly zone) hoz létre Líbia fölött és azonnali fegyverszünetet ír elő. Rendelkezik az Afrikai Unió Béke és Biztonsági Tanácsának küldötteinek az országba való beengedéséről, hogy a szükséges politikai reformok végrehajtását ellenőrizhessék. A határozat legfontosabb pontja felhatalmazza a tagállamokat, hogy regionális szervezeteken keresztül, a BT-vel kooperálva megtegyenek minden szükséges lépést, hogy megvédjék a civil lakosságot a pusztulástól.⁷³ Két nappal később, március 19-én a NATO megkezdte a légtérzár kikényszerítését és a bengázi lázadók támogatását, melynek keretében légicsapások sorozatát mérte Kadhafi erőire. A NATO támogatásával a lázadók augusztus 20-án elfoglalták Tripolit, ahonnan Kadhafi Szurt városába menekült. Október 20-án a lázadók megindították a legnagyobb rohamot a város elfoglalására és akciójukat siker koronázta. Ugyanezen a napon tisztázatlan körülmények között halt meg Kadhafi. Egyesek szerint az elfogása során kialakult tűzpárbajban kapott halálos sebet, mások szerint a felkelők egyszerűen kivégezték.⁷⁴

Az események bemutatása után szeretném részletesen megvizsgálni a beavatkozás körülményeit, hiszen az R2P Líbiában vizsgázott a gyakorlatban, épp ezért kiemelten fontos teljesítményének kielemezése.

⁷¹U.N. Doc. S/RES/1970 (2011)

⁷²Uo.: 4-8. cikk

⁷³U.N. Doc. S/RES/1973 (2011)

⁷⁴Walt, Vivienne: How did Gaddafi die? A year later, unanswered questions and bad blood, Time, 2012. október 18. <http://world.time.com/2012/10/18/how-did-gaddafi-die-a-year-later-unanswered-questions-and-bad-blood/> letöltve: 2014. február 27. 01:19.

A két BT határozat azért született, mert a híradások Kadhafi csapatainak különös kegyetlenkedéseiről szóltak,⁷⁵ azonban utólagos vizsgálatok során kiderült, hogy ezek a híradások túlzóak voltak, ami alapvetően megkérdőjelezi a humanitárius intervenció ilyen gyors alkalmazásának szükségességét. Ezzel szemben a beavatkozást pártolók Kadhafi február 22-i beszédét veszik alapul, melyben Kadhafi kijelentette, hogy megöl mindenkit Bengáziban, aki ellene harcol és támogatóit ölésre buzdította. A harcok során Kadhafi katonái kegyetlenkedtek ugyan a lakossággal és nem tartották be minden esetben a 1949. évi genfi egyezményeknek és azok kiegészítéseinek a vonatkozó rendelkezéseit, azonban a helyszíni vizsgálatok nem találtak tömeges és szisztematikus népirtásra utaló nyomokat. További kritika érte a válságkezelést, egyrészt, mert túlzott erőszakot alkalmazott a kormánycsapatokkal szemben, másrészt, mert nem lépett fel a lázadók humanitárius jogi jogsértéseivel szemben. Az elsőre tökéletes példa Tripoli és Szurt bombázása, ahol a NATO nem csak katonai célpontokat semmisített meg, hanem szimbolikus épületeket, például az elnöki palotát. A másodikra pedig jó példa lehet a felkelők fekete bőrű civilek elleni erőszakhulláma, aminek az volt az oka, hogy Kadhafi nagy számban alkalmazott fekete bőrű katonákat magánhadseregében.⁷⁶ A vizsgálatok szerint Szurt ostromakor a felkelők 53 Kadhafi-párti tisztet ejtettek foglyul majd végeztek ki.⁷⁷ Még ha ezek a tiszték meg is szegtek korábban humanitárius jogi jogszabályokat, a genfi egyezmények hadifoglyokra vonatkozó bánásmódja értelmében kivégzésük humanitárius jogi jogszabályokba ütközik.⁷⁸

Azonban a nemzetközi közösség nem tett semmit ezen cselekedetek megakadályozása érdekében és még csak kísérletet sem tett az elkövetők felelősségre vonására. További kritika érte a beavatkozást, mikor elsősorban Oroszország és Kína a beavatkozás hátterében meghúzódó politikai célokat kezdte pedzegetni. A két állandó BT tag szerint a NATO beavatkozás közvetlen célja a líbiai vezetés megbuktatása volt, ezzel a NATO kiterjesztette az ENSZ-től kapott mandátumát.⁷⁹ Ezt azzal támasztják alá, hogy 2011. április 4-én Kadhafi két fia a konfliktus

⁷⁵Blomfield, Adrian: Libya: Foreign mercenaries terrorizing citizens, The Telegraph, 2011. február 23. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343959/Libya-foreign-mercenaries-terrorising-citizens.html> letöltve: 2014. február 25. 16:46.

⁷⁶Allimadi, Milton: Massacre of Black in Libya by NATO-backed Rebels Continues As World Watches, Global Research, 2011. szeptember 18. <http://www.globalresearch.ca/massacre-of-blacks-in-libya-by-nato-backed-rebels-continues-as-world-watches/26643> letöltve: 2014. február 25. 16:51.

⁷⁷Libya: apparent execution of 53 Gaddafi supporters, Human Rights Watch, 2011. október 24. <http://www.hrw.org/news/2011/10/24/libya-apparent-execution-53-gaddafi-supporters> letöltve: 2014. február 25. 17:21.

⁷⁸Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 3. article, 12 August 1949.

⁷⁹Moscow thinks NATO seeks regime change in Libya, 2011. május 21.

megoldására felajánlotta a nyugati hatalmaknak apjuk hatalomból való eltávolításának lehetőségét és egy átmeneti, demokrácia felé ívelő rendszer kialakítását, illetve később maga Kadhafi is kijelentette, hogy kész előrehozott elnökválasztásokat kiírni, és ha veszt, félreáll. Azonban ezek az egyezkedési kísérletek süket fülekre találtak, az Átmeneti Nemzeti Tanács és a NATO is elvetette ennek lehetőségét.⁸⁰ Az orosz és kínai nézetet tovább erősíti, hogy számos más országban is alakult ki Líbiához hasonló helyzet, ahol érdekes módon fel sem merült a beavatkozás szükségessége vagy lehetősége. Jemenben és Bahreinben is számos atrocitás történt a kormányok részéről a tüntetések megfékezésére. Az oroszok olvasata szerint a nyugati hatalmak azért nem avatkoztak be ezekben az esetekben, mert ezek az országok a nyugati hatalmak szövetségesei.⁸¹

A beavatkozás kapcsán elmondható, hogy a nemzetközi közösség gyors és határozott válaszokat adott a válság kezelésére, mind a főtitkár, mind az Emberi Jogi Főbiztos érdemei elvitathatatlanok. Az R2P emellett sikeresen vont be a konfliktuskezelésbe regionális szervezeteket, mint például az Arab Liga és az Afrikai Unió.

A NATO katonai sikerei elvitathatatlanok, de pont a siker miatt nehéz megítélni, hogy a beavatkozás mennyi ember életét óvta meg Bengáziban. Mi történt volna, ha a nemzetközi közösség hagyja Kadhafinak elfoglalni a várost? Erre a kérdésre soha nem lesz válasz, csak feltételezések. Épp ezért véleményem szerint nincs bizonyíték az R2P sikerességére: míg a sikertelen akciók esetében pontosan meg lehet határozni egy számot, hogy ennyien haltak meg és ennyi ember életét nem tudta megmenteni a nemzetközi közösség, addig a líbiai beavatkozás kapcsán nem lehet egy pontos számot mondani, még becsült adatot se, hogy a sikeres akció miatt hány ember maradt életben. A siker megkérdőjelezhetősége és az oroszok és kínaiak által vázolt nyilvánvaló problémák miatt számos szakértőtől kapott kritikát a koncepció, például Phyllis Bennis úgy fogalmazott, hogy „*Líbia nem az R2P doktrína helyes alkalmazásának példája, hanem annak, hogy miért van szükségünk egy másik doktrínára.*”⁸²

<http://voiceofrussia.com/2011/05/21/50604318/> letöltve: 2014. február 26. 01:23.

⁸⁰Kadhafi két fia átvénne Líbia irányítását, Origó, 2011. április 4. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20110404-kadhafi-ket-fia-atvenne-libia-iranyitasat.html> letöltve: 2014. február 26. 01:11.

⁸¹Bajoria, Jayshree: Libya and the Responsibility to Protect, Council on Foreign Relations, 2011. március 24. <http://www.cfr.org/libya/libya-responsibility-protect/p24480> letöltve: 2014. február 26. 23:47.

⁸²Bennis, Phyllis: Libya and the Limits to the R2P, New Routes Journal, 2011. július 6. http://www.ips-dc.org/articles/libya_and_the_limits_to_the_r2p letöltve: 2014. február 26. 00:27.

Az R2P líbiai alkalmazása olyan szempontból tényleg nem tekinthető sikeresnek, hogy nem sikerült a koncepcióval szemben bizalmatlan államok szimpátiáját elnyernie. A védelmi felelősség elvének kialakulása című fejezetben már kifejtettem, hogy ugyan az államok elfogadták az Outcome Documentet, ami az R2P egyik alapidokumentumának tekinthető, de számos állam később akadályozta a koncepció megvalósulását. Ezek elsősorban a gyorsan fejlődő BRICS-országok (Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrika), amelyek nem fogadják el a szuverenitás relatív voltának elvét és saját szuverenitásukat abszolútnak tartják. Természetesen ennek is megvannak a politikai okai: például Oroszország⁸³ és Kína⁸⁴ területén se valósulnak meg maradéktalanul az alapvető emberi jogok, illetve mindkét országban jelentős a kisebbségek aránya, melyeknek kisebbségi jogait erősen korlátozzák. Oroszország és Kína éppen ezért védik olyan erősen abszolút szuverenitásukat: nem akarnak okot adni egy esetlegesen ellenük történő humanitárius beavatkozásra.

Összességében véve, a líbiai intervenció nem nevezhető egy klasszikus sikertörténetnek, ahogy arra a nyugati hatalmak később rá is jöttek. A koncepciónak megvoltak a már korábban említett hibái és hiányosságai, ami kiváltotta a koncepcióval alapvetően szembehelyezkedő feltörekvő országok nemtetszését, aminek hátulütői később Szíria kapcsán kerültek előtérbe.

Brazília például előállt egy új koncepcióval, az RwP-vel (Responsibility while Protecting).⁸⁵ Az új koncepció kiemelte az esetleges beavatkozás előtti minden lehetőség számbavételét és az előzetes célkitűzések tisztázását átlátható indokokkal. Jól látható a két koncepció közötti különbség: míg az R2P az államok relatív szuverenitását hangsúlyozza, és az államoknak szab határt, addig az RwP a nemzetközi közösségnek húz egy határvonalat, amelyben megszabja, hogy milyen esetekben és hogyan avatkozhat közbe.⁸⁶ Így próbálja elkerülni annak a lehetőségét, hogy a líbiaihoz hasonló eset előfordulhasson, hogy a beavatkozást végrehajtó államot (vagy jelen esetben a NATO) a részrehajlás gyanúja érjen.⁸⁷ Azonban számos szakértő, akik kitartanak az R2P mellett kritizálják az új koncepciót. Peter Wittig szerint, akinek véleményét Edward Luck is

⁸³Human Rights Watch, World Report 2012:Russia <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-russia> letöltve: 2014. február 27. 19:17. ⁸⁴Human Rights Watch, World Report 2012: China <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-china> letöltve: 2014. február 27. 19:24. ⁸⁵U.N. Doc. A/66/551-S/2011/701

⁸⁶Magyar Külügyi Intézet: Polgári lakosság és fegyveres konfliktusok (Dr. Lakatos István), 2013. november 4. http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/genf_unmission/hu/Hirek/Lakatos_2013_k%C3%BCI%C3%BCgyi_int%C3%A9zet.htm letöltve: 2014. február 13. 12:45.

⁸⁷Avezov, Xenia: „Responsibility while protecting”: are we ask the wrong questions?, SIPRI http://www.sipri.org/media/newsletter/essay/Avezov_Jan13 letöltve: 2014. február 27. 19:58.

osztotta, például a minden lehetséges békés válságkezelési módszer kimerítése, amit az új koncepció kötelezően előír, lelassítja és szinte lehetetlenné teszi a nemzetközi közösség gyors válságkezelését.⁸⁸ További kritika az RWP-vel szemben, hogy túlságosan általánosságban fogalmaz, nem beszél konkrétumokról. Ennek ellenére személyes véleményem szerint az RWP tud újítani és számos lehetőség rejlik benne, ilyen például a beavatkozás előtti célok és tervek pontos lefektetése. Véleményem szerint az RWP-re mint önálló koncepcióra nincs szükség, ahogy azt a kritikusok megfogalmazták túlságosan általánosan fogalmaz, azonban bizonyos részeit, például az átlátható és előre lefektetett célokat, az R2P magába építhetné és alkalmazhatná.

6.2. Szíria

Líbiához hasonlóan az Arab Tavasz hullámai elérték Szíriát is és tüntetések kezdődtek 2011 januárjában a kormányzat ellen. Kezdetben Bashar al-Assad elnök megfelelően tudta kezelni a folyamatokat, például egy interjúban biztosította a tüntetőket a gazdasági és politikai reformokról és felszólította a többi arab ország vezetőjét, hogy tegyenek eleget a népakaratnak.⁸⁹ Azonban a tüntetések folytatódtak és a kormányzat erőszakos fellépése miatt márciusra kiszélesedtek. Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa vizsgálatot indított az ügyben és az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa, Navi Pillay asszony szorgalmazta az ügy ICC elé terjesztését,⁹⁰ azonban ezt a BT két állandó tagjaként Oroszország és Kína megakadályozta. Mivel átfogó szankciókat így nem lehetett elrendelni, a nyugati hatalmak felszólították a szír vezetést, hogy hagyja abba az erőszak alkalmazását, amit természetesen Szíria folyamatosan figyelmen kívül hagyott. A helyzet eszkalálódása miatt az EU és USA teljes fegyverembargót vezetett be Szíriával szemben május 10-én majd befagyasztották a szír elit külföldi bankszámláit és beutazási tilalmat rendeltek el velük szemben.⁹¹ Május 26-án brit kezdeményezésre végül javaslat került a BT elé, de a tárgyalások az oroszok és a kínaiak miatt elhúzódtak és végül a két állandó tag a szavazás

⁸⁸Benner, Thorsten (2013): Brazil as a Norm Entrepreneur: the „Responsibility While Protecting” initiative, Global Public Policy Institute, (4-6. old.) http://www.gppi.net/fileadmin/media/pub/2013/Benner_2013_Working-Paper_Brazil-RWP.pdf letöltve: 2014. február 27. 21:34.

⁸⁹Interview with Syrian president Bashar al-Assad, The Wall Street Journal, 2011. január 31. <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894> letöltve: 2014. február 27. 17:27.

⁹⁰Syria should be referred to ICC, UN's Navi Pillay says, BBC, 2011. december 13. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16151424> letöltve: 2014. február 27. 17:23.

⁹¹EU arms embargo on Syria, SIPRI, 2013. november 13. http://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/syria_LAS/eu-embargo-on-Syria letöltve: 2014. február 27. 17:42

alkalmával megvétózta a tervezetet. Következő lépésként az európai országok embargót vezettek be a szír olajra szeptember 2-án.⁹² Közben a kormány ellenzéke, a Szíriai Nemzeti Tanács (továbbiakban: SNC) október 2-án megalakult, első elnöke Burhan Ghalioun lett. Ez gyengítette al-Assad elnök azon állításait, miszerint az ellenállók szélsőséges iszlamista terroristák.⁹³

Azonban al-Assad elnöknek abban igaza van, hogy az SNC felállításának ellenére a szír ellenzék nagyon fragmentált és bizonyos csoportok tényleg szélsőségesek. Emellett számos ellenzéki csoportosulás, például a kurd milíciák és szélsőséges iszlamista szervezetek nem csak a kormányzat ellen harcolnak, hanem egymás ellen is.⁹⁴

A regionális szervezetek sokáig passzívak voltak, az Arab Liga csak októberre aktivizálta magát. Az Arab Liga békítésre tett kísérletei azonban sikertelenek voltak, vagyis Szíria folyamatosan megszegte a békefeltételeket, ezért az Arab Liga november 12-én felfüggesztette Szíria tagságát.⁹⁵ December 22-én megfigyelők jöhettek az országba, hogy beszámoljanak az ott zajló eseményekről, azonban amint az várható volt nem az ő jelentéseik alapján döntött el, hogy Szíriában beavatkozik-e a nemzetközi közösség vagy sem.

6.3. A líbiai és szíriai események összehasonlítása

Amint azt már korábban említettem, nagyon fontos különbség a két konfliktus kapcsán, hogy míg a líbiai felkelés egységesen csoportosult NTC mögött, addig a szíriai SNC nem volt képes az összes felkelőt képviselni. Tehát Líbiában a helyzet kevésbé volt komplikált, mint Szíriában, ahol kurdok, szélsőséges iszlamisták és szunniták harcolnak egymással és a keresztény és alavita támogatást maga mögött tudó kormányzattal is, így a szíriai helyzetnek van egy vallási színezete is.

Továbbá Líbia ügyében a nemzetközi közösség sokkal határozottabban lépett fel, mint Szíria esetében. Az Afrikai Unió és az Arab Liga is nyomást tudott gyakorolni Kadhafira. Azonban Szíria esetében az Arab Liga sokáig passzív volt és később se tudott megoldást találni a

⁹² EU steps up Syria sanctions with ban on oil imports, BBC, 2011. szeptember 2.
<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14759416> letöltve: 2014. február 27. 17:50.

⁹³ Hage Ali, Mohamad: Syria's opposition unified and peaceful, The Guardian, 2011. október 19.
<http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/19/syria-opposition-unified-peaceful> letöltve: 2014. február 27. 18:03.

⁹⁴ Syria crisis: Guide to armed and political opposition, BBC, 2013. december 13.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003> letöltve: 2014. február 18:12.

⁹⁵ Batty, David and Shenker, Jack: Syria suspended from Arab League, The Guardian, 2011. November 12.
<http://www.theguardian.com/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league> letöltve: 2014. február 27. 18:36.

problémára. A NATO főtitkára, Anders Fogh Rasmussen már 2011 nyarán kizárta annak a lehetőségét, hogy a katonai szervezet a líbiaihoz hasonló humanitárius beavatkozást hajtson végre.⁹⁶

Megkerülhetetlen továbbá Oroszország és Kína beavatkozás ellenes politikája. A BT két állandó tagja levonta a megfelelő következtetéseket Líbia után és Szíria esetében már nem hagyták kijátszani magukat. Sikeresen halogatták a BT döntéshozatalát az ügyben, a javaslatokat megvétózták, így a BT nem tudott határozatot kiadni.

7. Összegzés

Líbia és Szíria kapcsán látható, hogy a védelmi felelősség elve számos újítás ellenére nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A líbiai intervenció kulcsa a BT tagok, ha nem is egyetértése, de hallgatólagos beleegyezése volt. Líbia kapcsán az oroszok és a kínaiak is zöld utat adtak a beavatkozásnak, nem vétózták meg a BT elé terjesztett javaslatokat, míg Szíria kapcsán már éltek vétójogukkal.

Ahogy arra már utaltam, egyik esetben sem a tényleges történések döntötték el a beavatkozás kérdését. A BT határozatokat nem az emberi szenvedés mértéke szerint adták ki és nem is a megfigyelők jelentéseire alapozták. A BT mindkét esetben politikai okok figyelembevételével hozott döntést, ahogy korábbi konfliktusok esetében is, mivel egy politikai szerv. Mivel Szíria esetében nem volt egységes a politikai akarat a BT tagok között, ezért ott nem is történt beavatkozás. Ez felveti a BT és az egész ENSZ esetleges szerkezeti reformját, ami ellen azonban a BT-ben állandó tagsággal rendelkező hatalmak tiltakoznak és folyamatosan megvétózzák az erre irányuló kísérleteket.

Véleményem szerint az R2P a számos fent említett újítás ellenére sem vált egy tiszta jogi koncepcióvá, vegyíti a jogi és politikai alapokat. Kérdéses persze, hogy válhat-e egyáltalán egy tisztán jogi koncepcióvá, ahol a beavatkozó állam mindenfajta politikai hátsószándék nélkül az emberi szenvedés megakadályozását tűzi ki célul egy beavatkozás során, hiszen a történelmi példákat tekintve a beavatkozások mindig is a nagyhatalmak hatalmi játszmái volt és legfőbb meghatározójuk a politika és a pénz voltak.

⁹⁶Rettman, Andrew: NATO rules out military intervention in Syria, EUobserver, 2011. július 30. <http://euobserver.com/foreign/32575> letöltve: 2014. február 27. 19:19.

Irodalomjegyzék

Könyvek és tanulmányok

Barletta, Michael (szerk. 2002): After 9/11: Preventing Mass-Destruction Terrorism and Weapons Proliferation, Monterey Institute of International Studies

Bellamy, A.J. (2008): Conflict Prevention and the Responsibility to Protect, Global Governance, Vol. 14. No.2.

Bellamy, A.J. (2009): Realizing the Responsibility to Protect, International Studies Perspectives, Vol. 10. Issue 2.

Bellamy, A. J. – Williams, P. D. (2009): The new politics of protection? Cote D'Ivoire, Libya and the responsibility to protect, International Affairs, Vol. 87 Issue 4.

Benner, Thorsten (2013): Brazil as a Norm Entrepreneur: the „Responsibility While Protecting” initiative, Global Public Policy Institute

Bennis, P. (2011): Libya and the limits to the R2P Journal of Peace Research & Action, Vol. 15 Issue 7

Biggar, N. – Fisher, D. (2011): Was Iraq an unjust war? A debate on the Iraq war and reflections on Libya, International Affairs, Vol. 87, Issue 3.

Cassese, Antonio: Ex iniuria ius oritur: Are We Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community? Eur. J. Int'l L., Vol. 10. No. 1. (1999) (27. old.)

Chandler, David (2009): Unravelling the paradox of the 'responsibility to protect', Irish Studies in International Affairs, Vol. 20.

Charney, Jonathan: Anticipatory Humanitarian Intervention in Kosovo, Am. J. Int'l L., Vol. 93. No. 4. (1999) (838-839. old.)

Duyvesteyn, Isabelle – Angstrom, Jan (szerk, 2011): Rethinking the nature of war

Evans, Gareth (2008): *The Responsibility to Protect - Ending Mass Atrocity Crimes Once and for All*, Brookings Institution Press, Washington

Evans, Gareth (2009): *The Responsibility to Protect in Enviromental Emergencies*, American Society of International Law, Vol. 103.

Evans, Gareth (2004): *The Responsibility to Protect: Rethinking Humanitarian Intervention*, American Society of International Law, Vol. 98.

Evans, Gareth – Mohamed Sahnoun (2002): *The Responsibility to Protect*, Foreign Affairs, Vol. 81, No.6.

Fukuyama, Francis (1994): *A történelem vége és az utolsó ember*, Európa Könyvkiadó, Budapest

Gazzini, C. (2011): *Was the intervention in Libya necessary?*, Middle East Report, Issue 261

Hatitah, Abdulsattar és Al-Awsat, Asharq (2011): *Libyan Tribal Map: Network of loyalties that will determine Gaddafi's fate*, CETRI

Huntington, Samuel P. (1996): *A civilizációk összecsapása és az új világrend átalakulása*, Európa Könyvkiadó, Budapest

International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001): *The Responsibility to Protect*, Canada

Keeler, Chris (2011): *The End of the Responsibility to Protect?*, Foreign Policy Journal

Kovács Péter (2006): *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest

Rasmussen, A.F. (2011): *NATO after Lybia*. Foreign Affairs, Vol. 90, issue 4

Spencer, Zifcak (2012): *The Responsibility to Protect after Libya and Syria*, Melbourne Journal of International Law, Vol. 13.

Sulyok Gábor (2004): *A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata*, Gondolat Kiadó, Budapest

Szalai Anikó (2013): A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt?, Pro Futuro, 2013/1

Törő Csaba (2007): Humanitárius intervenció: dilemmák a nemzetközi jog és politika határvidékéről, Akadémiai Kiadó, Budapest

Folyóirat cikkek, híradások

Allimadi, Milton: Massacre of Black in Libya by NATO-backed Rebels Continues As World Watches, Global Research, 2011. szeptember 18.

<http://www.globalresearch.ca/massacre-of-blacks-in-libya-by-nato-backed-rebels-continues-as-world-watches/26643> letöltve: 2014. február 25. 16:51.

Avezov, Xenia: „Responsibility while protecting”: are we ask the wring questions?, SIPRI http://www.sipri.org/media/newsletter/essay/Avezov_Jan13 letöltve: 2014. február 27. 19:58.

Bajoria, Jayshree: Libya and the Responsibility to Protect, Council on Foreign Relations, 2011. március 24.

<http://www.cfr.org/libya/libya-responsibility-protect/p24480> letöltve: 2014. február 26. 23:47.

Bandow, Doug: Rangoon’s Renaissance, CATO Institute, 2009. május 7.

<http://www.cato.org/publications/commentary/rangoons-renaissance> letöltve: 2014. február 23. 22:35.

Batty, David and Shenker, Jack: Syria suspended from Arab League, The Guardian, 2011. November 12.

<http://www.theguardian.com/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league> letöltve: 2014. február 27. 18:36.

Blomfield, Adrian: Libya: Foreign mercenaries terrorizing citizens, The Telegraph, 2011. február 23. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343959/Libya-foreign-mercenaries-terrorising-citizens.html> letöltve: 2014. február 25. 16:46.

Bolt, Michael: The Changing Nature of Sovereignty, 2013. október 17. <http://www.e-ir.info/2013/10/17/the-changing-nature-of-sovereignty/> letöltve: 2014. február 23. 18:18.

Eltahawy, Mona: Tunisia's Jasmine Revolution, The Washington Post, 2011. január 15. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/01/14/AR2011011405084.html> letöltve: 2014. február 26. 18:55.

Hage Ali, Mohanad: Syria's opposition unified and peaceful, The Guardian, 2011. október 19. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/19/syria-opposition-unified-peaceful> letöltve: 2014. február 27. 18:03.

Klintworth, Gary: The New World Order and the „Right to Intervene”, Policy Magazine, 1991 <http://test.cis.org.au/images/stories/policy-magazine/1991-summer/1991-7-4-gary-klintworth.pdf> letöltve: 2014. február 23. 17:02.

Lyman, Rick: Top Somali Warlords Agree To A Cease-fire US. And UN Officials Praised The Accord. But The Violence Continued, And Food Shipments Were Delayed, The Philadelphia Inquirer, 1992. December 12. http://articles.philly.com/1992-12-12/news/25995486_1_mogadishu-convoy-beli-dogle letöltve: 2014. február 20. 21:01.

Marcus, Jonathan: The World wrestles with Burma aid issue, BBC, 2008. május 9. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7392662.stm> letöltve: 2014. február 23. 22:33

Mydans, Seth: Myanmar Faces Pressure to Allow Major Aid Effort, The New York Times, 2008. május 8. http://www.nytimes.com/2008/05/08/world/asia/08myanmar.html?_r=0 letöltve: 2014. február 23. 22:29.

Perlez, Jane: Barrier to Somali Unity: Clan Rivalry, The New York Times, 1992. augusztus 30. <http://www.nytimes.com/1992/08/30/world/barrier-to-somali-unity-clan-rivalry.html> letöltve: 2014. február 20. 19:50.

Rettman, Andrew: NATO rules out military intervention in Syria, EUobserver, 2011. július 30.

<http://euobserver.com/foreign/32575> letöltve: 2014. február 27. 19:19.

Ryniker, Anne: The ICRC's position on „humanitarian intervention”, IRRC Vol. 83. No. 842 (2001)

http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/527-532_ryniker-ang.pdf letöltve: 2014. március 18. 10:51.

Sáling Gergő: Ellenségeit hozta helyzetbe az USA Szomáliában, Origó, 2006. június 12.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20060612ellensegeit.html> letöltve: 2014. február 18. 18:56.

Souchard, Pierre-Antoine: Juvenal Habyarimana, former Rwanda president killed by military fire, not rebels, French investigation finds, Huffington Post, 2012. október 1. _

http://www.huffingtonpost.com/2012/01/10/juvenal-habyarimana-rwanda_n_1197324.html

letöltve: 2014. február 21. 21:54.

Sykes, David: In the Post-9/11 Era Is „The Responsibility to Protect” Irrelevant?, 2009.

augusztus 20. <http://www.e-ir.info/2009/08/20/in-the-post-911-era-is-%E2%80%9Cthe-responsibility-to-protect%E2%80%9D-irrelevant/> letöltve: 2014. február 23. 22:04.

Walt, Vivienne: How did Gaddafi die? A year later, unanswered questions and bad blood, Time,

2012. október 18. <http://world.time.com/2012/10/18/how-did-gaddafi-die-a-year-later-unanswered-questions-and-bad-blood/>

letöltve: 2014. február 27. 01:19.

EU arms embargo on Syria, SIPRI, 2013. november 13. _

http://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/syria_LAS/eu-embargo-on-Syria

letöltve: 2014. február 27. 17:42

EU steps up Syria sanctions with ban on oil imports, BBC, 2011. szeptember 2.

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14759416> letöltve: 2014. február 27. 17:50.

How do Libya's Tribes Impact the Country?, NPR, 2011. február 25. _

<http://www.npr.org/2011/02/25/134065787/How-Do-Libyas-Tribes-Impact-The-Country>

letöltve: 2014. február 26. 19:32.

Interview with Syrian president Bashar al-Assad, The Wall Street Journal, 2011. január 31. _
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>
letöltve: 2014. február 27. 17:27.

Libya protests: Defiant Gaddafi refuses to quit, BBC, 2011. február 22.
<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12544624> letöltve: 2014. február 26. 19:47.

Libya: apparent execution of 53 Gaddafi supporters, Human Rights Watch, 2011. október 24.
<http://www.hrw.org/news/2011/10/24/libya-apparent-execution-53-gaddafi-supporters> letöltve:
2014. február 25. 17:21.

Kadhafi két fia átvenné Líbia irányítását, Origó, 2011. április 4.
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20110404-kadhafi-ket-fia-atvenne-libia-iranyitasat.html> letöltve:
2014. február 26. 01:11.

Syria should be referred to ICC, UN's Navi Pillay says, BBC, 2011. december 13.
<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16151424> letöltve: 2014. február 27. 17:23.

Syria crisis: Guide to armed and political opposition, BBC, 2013. december 13.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003> letöltve: 2014. február 18:12.

Szerződések, határozatok

Charter of the United Nations
<https://www.un.org/en/documents/charter/> letöltve: 2014. február 18. 10:21.

1948. évi Genocídium egyezmény <http://www.preventgenocide.org/hu/egyezmény.htm>
letöltve: 2014. február 18. 11:04.

1949. évi genfi egyezmények _
http://kum.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3_hu.pdf letöltve: 2014. február 22. 13:34.

U.N. Doc. S/RES/733 (1992), preamble, para. 5.

<http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/733.pdf> letöltve: 2014. február 20. 20:31.

U.N. Doc. S/23693 (1992) _
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Somalia%20S%2023693.pdf> letöltve: 2014. február 20. 20:43.

U.N. Doc. S/RES/751 (1992)
[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/751\(1992\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/751(1992)) letöltve: 2014. február 20. 21:12.

U.N. Doc. S/RES/794 (1992), preamble, para. 10.
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/794\(1992\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/794(1992)) letöltve: 2014. február 22. 22:34

U.N. Doc. S/RES/814 (1993), para. 5-6. _
<http://www.un.int/wcm/webdav/site/somalia/shared/documents/statements/1086719926.pdf>
letöltve 2014. február 22. 22:42.

U.N. Doc. S/RES/897 (1994), para. 2-3. _
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Somalia%20S%20RES%20897.pdf> letöltve: 2014. február 23. 9:11.

U.N. S/RES/872 (1993), para. 2-3. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement> letöltve: 2014. február 19. 23:29.

U.N. S/RES/912 (1994), para. 8. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/190/85/PDF/N9419085.pdf?OpenElement> letöltve: 2014. február 19. 21:11.

U.N. S/RES/918 (1994) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement> letöltve: 2014. február 20. 11:16.

U.N. S/RES/925 (1994), preamble, para. 2-5. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/244/54/PDF/N9424454.pdf?OpenElement> letöltve: 2014. február 20. 12:34.

U.N. S/RES/929 (1994), para. 2-4. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/260/27/PDF/N9426027.pdf?OpenElement> letöltve: 2014. február 22. 8:58.

U.N. Doc. GA/9596
<http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990920.sgsm7136.html> letöltve: 2014. február 23. 18:36.

Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change: A more secure world: Our shared responsibility (2004)
http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf letöltve: 2014. február 23. 22:12.

U.N. Doc. A/59/2005
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf> letöltve: 2014. február 23. 22:19.

U.N. Doc. A/RES/60/1 (2005), World Summit Outcome, para. 138–139.
<http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf> letöltve: 2014. február 23. 22:21.

Charter of the United Nations: Chapter I: Purposes and Principles, Article 2. (4)
<https://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> letöltve: 2014. február 24. 18:37.

Charter of the United Nations: Chapter V: The Security Council, Article 24.
<https://www.un.org/en/documents/charter/chapter5.shtml> letöltve: 2014. február 24. 18:52.

1948. évi Genocídium egyezmény, 1. cikk
<http://www.preventgenocide.org/hu/egyezmény.htm> letöltve: 2014. február 25. 21:07.

1949. évi genfi egyezmények, 3. cikk

http://kum.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3_hu.pdf letöltve: 2014. február 25. 21:23.

1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 4. cikk
<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> letöltve: 2014. február 25. 21:33.

Secretariat Draft – First Draft of the Genocide Convention, Prepared by the UN Secretariat, May, 1947, UN Doc. E/447. Art. II. [Punishable offences].
<http://www.preventgenocide.org/law/convention/text.htm#preamble> letöltve: 2014. február 25. 23:11.

Charter of the United Nations, preamble
<https://www.un.org/en/documents/charter/preamble.shtml> letöltve: 2014. február 25. 23:19.

Charter of the United Nations, Chapter VI: Pacific Settlement of Disputes
<https://www.un.org/en/documents/charter/chapter6.shtml> letöltve: 2014. február 25. 23:28.

Charter of the United Nations, Chapter VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression
<https://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> letöltve: 2014. február 25. 23:36.

Charter of the United Nations, Chapter VIII: Regional arrangements
<https://www.un.org/en/documents/charter/chapter8.shtml> letöltve: 2014. február 25. 23:42.

A/HRC/S-15/2 (2011) <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20A%20HRC%20S%2015%202.pdf> letöltve: 2014. február 26. 20:02.

U.N. Doc. S/RES/1970 (2011)
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011)) letöltve: 2014. február 27. 01:07.

U.N. Doc. S/RES/1973 (2011)

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)) letöltve: 2014. február 27. 01:09.

U.N. Doc. A/66/551-S/2011/701 <http://www.un.int/brazil/speech/Concept-Paper-%20RwP.pdf> letöltve: 2014. február 27. 20:21.